

Gazet'a ese de 2 ori: Mercuria si Duminec'a, F6i'a, candu concedu ajutoriele. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu séu 3 galbini mon. sunatória.

GAZET'A

TRANSILVANIIEI.

Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr Tacs'a timbrala a 30 cr. de fiacare publicare

MONARCHIA AUSTRIACA

Transilvania.

Ce aru avé deputatii romani ardeleni a face intrandu in diet'a din Pest'a?

(Capetu.)

Déca totusi urgentele, neasteptatele si silnicele stari impregiuru asia aru aduce cu sene, si deputatii romani transilvaneni aru observá, ca si Maiestatea S'a ar fi pleoatu spre realizarea unioái, si asia déca deputatii romani s'aru vedé a fi siliti, seau in diet'a Ungariei, seau dóra si in o alta dieta a Transilvaniei asi formulá si asi defige conditiunile unirei Transilvaniei cu Ungari'a, ar fi mai nainte de tóte a se pofiti dela diet'a Ungariei, cá ea:

1. Articululu seu alu VII de lege din 1848, se lu straformése in urmatoriulu chipu: „Uniunea Transilvaniei cu Ungari'a se fundése pe o deplina si intru tóte egala cu natiunea maghiara din Ungari'a si Transilvani'a indreptare politica, si pe unitatea de tóte drepturile civile (Jogazonoságra) a tuturor diverselor natiunitati crestine in teritoriulu coróniei Ungariei locuitorie.“

2. Mai incolo, totu a aceluasi articulu §§-ii 2, 3 si 4 se se modifice in urmatoriulu chipu:

§ 2.

„Ardélului, afara de partile incorporate ei compete in diet'a Ungariei 77 de voturi.“

§ 3.

„Voturile aceste nu se voru imparti dupa comitate, seau scaune, seau districte, si orasie privilegiate, oi se se impartiesca intre oele 4 natiuni ardelenegale indreptatite, dupa numerulu sufleteloru fiesce carei natiuni, socotiundu dupa fiesce care suma de 25 000 suflete unu deputatu — si asia:

a) Natiunea romana dupa 1,200.000 suflete va se tramitia	48 deputati
b) Natiunea maghiara si secuia dupa 530.000 suflete	21 „
b) Nat. sasa dupa 190.000 suff.	8 „

Sum'a: 77 deputati.

§ 4.

Contingentulu deputatiloru sei fiesce care natiune se si-lu aléga osebitu, si de sene, fara influinti'a si concursulu celorlalte natiuni colouitorie, in cercuri de alegeri in acele parti defigunde, unde fiesce care natiune locuiesce mai in massa, si mai compactu, si i este mai indematecu. (Asia!)

NB. Postulatele acestea de sub §§-ii 2 si 3 si-au legiuit'a s'a motivare in diplom'a din 20 Oct. 1860.

Dupa parerea mea restitutiunea constitutiunei si a Ungariei si a Transilvaniei — cu schimbare afundu taictorie — nu-si are valórea si continuitatea dreptului seu de astadi in dreptulu de „Jogfolytonoság“ a legiloru din 1848, ci si-lu imprumuta si capeta din puterea legeri fundamentale de statu adeca a diplomei din 20 Oct. 1860¹⁾, carea din plenitudinea puterii maiestaticae a regelui restitue aceea constitutiune, si asia constitutiunea, prin acést'a lege de statu restituita Ungariei si Transilvaniei; si Ungari'a si Transilvani'a, nu o potu, dupa principiulu de continuitate de dreptulu din 1848 (Jogfolytonoság) ei sunt detorie asi esercitá ei asi aplicá si modifíca constitutiunile sale, numai intre acele

¹⁾ Dar' adres'a Ungariei nu recunósce diplom'a, ci numai sanctiunea pragmatica, si art. VII asia cum e elu acum; si la revisiunea lui se invoiescu maghiarii numai dupa ce va depune regele juramentulu pe ele asia cum sunt, si apoi sciu ei reiepta propositiunile regie orcatu de bune in puterea juramentului?! — R.

margini, si dupa acele principiuri de statu, cari le prescrie diplom'a din 20 Oct. 1860 si dupa acele legiuite asiediaminte si nerevocabili stramutari, cari s'au facutu in drepturile politice ale natiunitatiloru monarchiei dela 1848 incoce pana la 1860, cari in sensulu diplomiei le poftesce dreptatea si stările impregiuru, si pacea publica a monarchiei cu diversele ei natiuni, si a insusi natiunitatiloru din Ungari'a si Transilvani'a intre sene.

Acum diplom'a din 20 Oct. 1860 a stersu odata pentru totu deuna privilegiurile si esclusivele prerogative ale nobilimeii si ale celoru 3 natiuni privilegiate regnicolarie²⁾, de cari se tinea si dreptulu de a alege deputati, si acestu dreptu si prerogative le-au estinsu si datu tuturor natiunitatiloru de o potriua.

Si fiendu ca comunitatile orasieloru, cari asemenea inainte de 1848 au avutu exclusivu dreptu de sene, si numai sub numele seu, si in societate si massa cu celelalte popóra din comitate, scaune, seau districte asi alege deputatii, si prin acestia directe sub numele si prerogativ'a s'a a influintiá in legislatiune — nu sunt alta de catu o persóna nobila morale. Déca aceste prerogative ale nobililoru, si ale celoru 3 natiuni privilegiate mai susu atinse, prin diplom'a din 1860 s'au stersu, (óre in catu?! in idea, ca-ce in realitate nu?! R.) si cu acele s'au imbracatu intooma cele 4 natiuni ale Transilvaniei, cu totu dreptulu urmésa, ca prin diplom'a din 20 Oct. 1860 s'a stersu si aceea prerogativa a comunitatiloru orasieloru, cá a unoru persóne nobile morale, si ele acum — nu aru avé dreptu cá si cu unu numeru cu multu mai micu de 25.000 suflete, esclusive numai de sene si in numele seu se aléga si se tramitia inca cate 2 deputati la dieta, ci si dreptatea ar pofiti cá si ele (orasiele) se fia registrate dupa natiunitati, si numai in numeru de 25 000 suflete colectivulu alu natiunitatiloru se influintiése si se participése la alegerea deputatiloru si la legislatiune. (sic!)

Éra §-lu 4 se póte cu totu dreptulu motivá din principiulu dreptatei, ér' mai vertosu alu pacei publice intre natiunitati, si alu patriei, si prin puterniciile cele nelegiuite si evenemintele cele prea triste si sangeróse, cari la alegerele deputatiloru s'au obisnuitu a le provocá si esercea fratii maghiari, — cari — dupa esperienti'a cea de tóte dilele si prea trista — pretotindinea si in comitatele si cercurile acele de alegeri, unde se vedu si se sciu a fi in cea mai absoluta minoritate, voindu cu puterea si obrasnesce a obtrede si realisá deputatii de natiunca si de sentimentele sale, in totu chipulu si cu tóte medilócele cele urite si nelegiuite se silesca a corumpe si demoralisá popórele. Si déca vedu, ca prin acestea medilóce de coruptiune nu potu esi la cale si ajunge scopulu,

²⁾ De vreme ce in diplom'a din 20 Oct. egalitatea inaintea legii e espresa numai in premisele motive ale diplomiei; ér' cá lege fundamentala stavera si nerevocata de statu sunt numai cele esprese in punctulu I, II, III si IV ale diplomiei, apoi in punct. III — se dice, ca in tierile coróniei Ungariei celelalte agende se voru decide in intiesulu constitutiuniloru lor; acum aceste ne ignora, ne eschidu ne au unitu cu Ungari'a, dau la nobili adi privilegiu de alegere dupa capu si persóna, care in diploma nu se afla nici macaru in premise atinsu necum abrogatu, — mani se póte, ca si l'a oficia voru face asia, cu eschiderea altora, apoi dieu nu mai scimu, ce s'a stersu si ce s'a desstersu. — Deaceea noi odata cu viati'a se ne aperamu drepturile nationale politice din 1863-4, ca alta n'avemu nici potemu avé mai multu, cum ne arata tóte constelatiunile; — si se pretindemu observarea loru acurata respingundu totu, ce contradice loru. Altfeliu parasinduue terenulu numai pe unu momentu, remanemu vai de noi! — R.

cá selbategi si turbati se pornescu cu maciuci si cu ciocane ferecate, asupra mai numerosiloru, da blandiloru si nepregatiloru alegatoriloru romani, seau slavi, si de alta natiune, si pe unii ei ucidu, pre alii ei anescu, pe alii asia terorizandu ei alunga si fugáescu dela loculu alegitoriloru cá se nu póta trai cu dreptulu seu, ca la comisiunile de alegeri remanu apoi numai ei cu ai loru, se-si póta rextisá si pune pe deputatulu loru celu maghiaru seau maghiaronu, cari apoi durere! si la verificare in dieta afla multi tare favoritori patroni.

Aceste infioratórie si sangeróse escese ale fratiloru maghiari — cari provóca si tocma acum — candu ar fi mai de lipsa cointelegerea si infratirea natiunitatiloru in Ungari'a si Transilvani'a — intemeiésa ura vecinica intre maghiari si natiunitati, ba lesne ar poté ur'a acést'a, prin pomenitele nelegiuitele injurii ale fratiloru maghiari a o incordá si inaltá pana si la bellu civile, ce Ddieu ferésca.

3. De óre ce totu in acelasi articulu VII de lege din 1848 §§-ii 4 si 5. Legislatiunea Ungariei dicundu, ca a fostu conorediutu ministerulu seu, cá in privinti'a inchiarierei si eferituierei unioái Transilvaniei cu Ungari'a tóte posibilele si legiuitele medilóce intrebuintandu-le se se puna intr'o contielegere cu cea mai deaprópe dieta a Transilvaniei, si numai dupa aceea in obiectulu acést'a se-i substérná unu proiectu de lege, apromite si aceea, ca in privinti'a acést'a se va tiené de principiulu conductoriu (vezérelvül).

„Ca patri'a maghiara (Magyarhon) tóte acele deosebite legi si libertati, cari pre langa aceea, ca deplin'a (telyes egyesülést) unioái nu o impedeca, sunt libertatei si egalitatei dreptului nationale favoritorie, e gata ale primi si sustiene.“

Deputatii romani basandu-se tocma si pe §§-ii acestia ai art. VII din 1848, cu tóta energi'a se solicitésa, cá legislatiunea Ungariei se primésca si se recunósca de valide si obligatórie si in Ungari'a articului I si a II-lea de lege pentru natiunitatea si limb'a romana facuti la 1863, si sanctionati de Maiestatea S'a, cari nu potu nece unioái nece libertatiloru si egalitatei drepturiloru natiionali prejudecá³⁾.

³⁾ Posito non concesso, candu afara de actulu in coronarii s'ar demite d. e. unu Hosszu si la pertractari meritórie in diet'a din Pest'a; déca elu are catu de pucinu simtiu pentru nevioabilitatea dreptului publicu de statu si de autonomi'a Transilvaniei, ar trebui se protestese in contra rapacei cutediari a dietei Ungariei din 1847-8, cu care s'a incumetatu a atenta viati'a de statu a Transilvaniei, si a decreta aceln articulu fatalu si comunisticu, cá din seninu fara neci una competintia de dreptu, introducundu cu elu comunismulu in Europ'a, ca in contra dreptului de ginte dechiará pe cutare tiera unita séu anecsata cá unu usurpatoru Dsingiscanu; ar trebui dicu se pretenda in numele salvarii principiului de neatacarea dreptului stateloru in Europ'a total'a casare a intregului art. VII si cercularea unei escuse pentru atatu atentatu pela tóte statele Europii, care su gealuse de viatia neatacabile, incredintiandule, ca n'or mai face asemenea atentate de volnicia pe campiele civilizatiunei europene. — Or unde? cu ce si a ajudecatu Ungari'a acestu dreptu de despota, de dictatoru mortii stateloru autonóme cu dreptu propriu de statu?! Se lu casesa dicu, cá o macula de rapacitate, ce intina numele unei Ungarie crestine. Asta sórte merita acelu articulu, si cei ce l'au compnsu in beti'a loru estravaganta se si bata peptulu inaintea civilizatiunei Europii, strigundu strigare de pocaintia: Mea culpa! ca au casionatu atata sange cu elu incatu, ar merita a fi si arsu in efigie, in catu se nu remana decatu cenusi'a lui si atatu, catu se afla elu in legile dinainte de 48 ad. unioái personala, care se afla in legile Transilvaniei si acum, si nu are lipsa a se mai pritoci de nou, ca nu e jignitu, istori'a e martora mai de dóue sute ani, ca n'are lipsa de reinnoire! — R.

4. Deputatii romani candu ar veni treb'a la pertractarea conditiunilor, ori in diet'a Ungariei ori a Transilvaniei, pre langa alte miei concesiuni, pentru efeptuirea realei uniuni⁴⁾ cu Ungari'a — dupa parerea mea — aru poté face si aceea concesiune:

Cá cancelari'a aulica transilvenica se se unifice cu cancelari'a reg. aulica ungarica, totusi asia, cá in cancelari'a Ungariei pentru trebile Transilvaniei se se redice unu despartimentu deosebitu, cu unu vice-presiedinte in frunte-i si cu oficialii sei dintre cele 4 natieni regnicolare si 6 confesiuni ardelene, alesi.

5. Ardélulu se siba diet'a s'a propria, cá si sub auticiei regi ai Ungariei, cari se obicinuiá a veni de multe ori in persóna si a tiené diete in Ardélu.

6. Se siba Ardélulu guvernulu seu propriu gremiale in politicis et administrativis, cu ultim'a instantia la cancelari'a aulica comuna.

7. Pentru inlesnirea administratiunei justitiei si usuratatea poporului, Ardélulu are de lipsa — dupa sistem'a vechia constitutiunale — se siba in totu comitatulu, scaunulu si districtulu forurile sale de I-a instantia de justitia.

Foru de a II-a instantia pentru tóte natiunalitatile si popórele transilvane, se fia pentru totu Ardélulu si tóte natiunalitatile lui numai unulu — tabl'a — regésca.

Forulu de a III-a si suprem'a instantia — pe care se-au obicinuitu alu numi si „curte de casatiune“ (Cassationshof) din Vien'a, se se readuca, si se se asiedie in patria la Clusiu.

8. Deputatii ardeleni — pe bas'a — egalitatei dreptului tuturor natiunilor, si celoru trei limbi administrative si oficióse in Ardélu — cá conditiune sine qua non — se solicitése si cu energia se pretindá, cá si in Transilvani'a si in Ungari'a supremii comiti, judii primari ai scaunelor secuiesci si sasesci, precum si capitani districtelor, se se constitue totudeun'a din aceea natiunalitate, care in acelasi comitatu, seau scaunu seau districtu locuiesce in o absoluta majoritate, si din aceiasi fii, cari se bucura inaintea aceiasi natiunalitati de incredere.

Era celelalte subalterne oficiuri in acelasi comitatu, scaunu seau districtu se voru impartii intre membrii diverselor natiunalitati colocuitorie, dupa proportiunea numerului sufletelor, in care se voru aflá.

9. Limb'a oficiósa si administrativa va fi totudeun'a a acelei natiunalitati, carea are in acelu comitatu, scaunu si districtu absoluta majoritate.

Celoralalte natiunalitati in numeru mai micu, seau si singurateceloru individui de ori si ce natiunalitate, in acele comitate, scaune si districte locuitorie, le remane nevatematu si netiermuritu dreptulu de a se folosi cu limb'a s'a in adunarile publice ale comitatului, scaunului si districtului; in substernerea suplicelor, alegerilor in procesele sale etc. etc. in cari debue se fia ascultati, si in cari si voru capetá si resolutiunile sale si deliberatele in propri'a s'a limba.

Aceste si altele acestor'a asemenea, cari dupa starile impregiuru le va aflá intieptiunea deputatoru romani de lipsa, aru fi — dupa parerea mea — a aperá si pretinde la intrebarile si postulatele dietei Ungariei in obiectulu realei uniuni a Transilvaniei cu Ungari'a.

Si fiindu, ca aceste tóte spriginescu nu numai autonomi'a patriei, si interesele natiunei romane in genere, da si interesele tuturor celoralalte natiunalitati nemaghiare de sub corón'a Ungariei, nemicu nu aflu in treb'a acést'a mai salutariu, de catu déca deputatii romani ardeleni intru tóte, mai cu séma in acele, cate atingu interesele si drepturile de natiunalitate si de limba nu numai ale natiunei romane, da si ale celoralalte natiuni, se voru sili a se intielege, si a tiené conferintie, si a formá o consociatiune si solidaritate nu numai cu fratii sei deputatii romani din Ungari'a, da si cu deputatii altoru natiunalitati, pentru esemplu: a serbiloru, slovaciloru⁵⁾ si rutheniloru⁶⁾. Ca asociatiunea

⁴⁾ Dóme feresce de alta uniune, decatu cea dela 1791, cá sub neci unu respectu, sub neci o conditiune nu suntemu securi de nemica, astadi ue potu promite, dar' mane majoritatea dietei loru, pe care nu o voru margini pentru sustinerea conditiunilor celoru odióse, va striga: diosu cu pestritiaturile, o masa, unu dreptu, o limba in patri'a maghiara, apoi cine va pórtá blaste-mele viitorimii?! — R.

⁵⁾ Ei vreo 3 milióne de suflete n'au mai neci unu deputatu! — R.

⁶⁾ Se fia chiaru si trii or diece cum nu sunt neci

acést'a tare ar impune, si ar umili trufi'a si cerbicositatea maghiariloru, si nece odata — dupa cum credu eu — mai tare si mai curundu nu s'ar impleni dis'a: „Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.“

Aceste sfaturi nestorice tramise din afara cá substratu de opiniune tractabila si modificabila spre publicare presupunu, ca crisea uniunei póte fi si suprindiatória —, inse fara unu tractatu macar de statu intre ambe dietele tieriloru contractante si intre natiunalitatile loru si fara primirea acestuia in diplom'a inaugurala, se ne mantue Ddiu de ea, cá de celu mai mare reu pentru natiunalitatea nóstra! R.

Cohalmu (Rupea) Febr.

Extractu. — Ah! cu ce ochi cantamu si acuma la necesitatea unu congressu cá si mai eri; inse de rezultatulu lui nu scimu mai multu de catu ca, de dinóce s'a diu „ardet Ucalegon“ si de dincolo „flere possem sed juvare non“. — Atata a fostu totu rezultatulu congressulu doritu ferbinte de intrég'a natiune romana. Da óre candu am fi pusu tóta nati'a umerii pentru infiantirea lui, ore — dicu — n'amu fi esitu in capetu cu unu resultatu doritu*)? . . . Destulu ataf'a, ca congressulu ne scootea din confusiunile si dubietatea, in care amu fostu si suntemu, dóra dela celu mai micu pana la celu mai mare! . . .

Se dicemu inse, ca acuma — si fara congressu — vomu merge la alegerile de deputatii pentru diet'a din Pest'a; mai incolo, ca cu ocaziunea acestoru alegeri voru esi si deputatii de romanu in totu casulu, inse numai cá fasolea printre granu si ovesu, si asia se ponemu, ca, uniunea cu pluralitatea voturilor — ne greitu — se va face! — deci vine ér' alt'a intrebare, ca ast'a uniune — in totu oasulu fara voli'a romaniloru — fi va mai durabila cá cea din 1848, seau va fi numai „de joi pana mai apoi“. — Eu dicu asia: ca Ddiu e indelungu rabdatoriu, va se dica nu pentru totdeun'a, prin urmare in rabdare aie margini, — si asia, acela Ddiu ai caruia fili suntemu si noi, cá si maghiarii, etc. si carele cá atotu sciutoriulu, soie bine jugulu ce l'a portatu natiunea romanésca de vr'o cativa secolu, — nu va mai rabdá atata maltratare — ei va strigá din inaltime: „Caine! Caine! Sangele fratelui teu Avelu striga resplaire la ceriu!“

Merge vomu la acelu mediu din Pest'a, care ne chiama mereu si dice, ca ne va dá medicina de ne vomu multumi cu totii, — de si de altumintrelea noi pana acuma nu suntemu morbosu si alta sanetate, decatu care o avemu nu cautamu in Pest'a, si asia omulu sanetosu nu cauta pre medicu! Dar' déca striga in gur'a mare, ca ne va face si mai sanetosi, ne vomu duce; — dar' antaniu i spunemu verde, ca noua nu ne debuie medicina, carea se ne asigurése viéti'a numai de astadi pana mane, precum si autonomi'a patriei, si dupa aceea se ne facemu ér' mai morbosu, si se depindemu dela grati'a aristocratiei maghiare, de care ne ferimu cá porumbulu de uliu; si apoi antaniu aceea medicina debuie se o vedemu cu ochii, cá si tieganulu sarindariulu!!!

vor poté fi neci odata, déca acum nu reesira cu deputatii, candu oficiale nu sunt tóte maghiare, cum vor fi supt unu ministeriu ungurescu? — Se fia si croatii la olalta si abia voru poté face o minoritate clatinata cá trestia de ventu fara neci una reesire, neci unu succesu la posibilitate de consolidare si desvoltare a natiunalitati sale. — R.

*) Ce e dreptu nu e pecatu. Dar' spunetine cate comune séu comitate au provocatu pe archirei, cá se midiolocésca congressu nationalu?! si candu?! Déca sunt ómenii nimiti, or lasame se te lasu, papalapte, — apoi totu pe tiapulu evreiloru se se arunce tóte peccatele, cate le comite corpulu nationalu! Spunetine, cine a mai provocatu pe archirei, cá celu pucinu acum, candu ne e patri'a in periculu de a nu mai fi de sene séu autonóma, se conchiame unu congressu, care se faca cele ce su de facutu acum si se tramita din sinulu seu una deputatiune la actulu de incoronare séu se intre deadreptulu in pertractare cu diet'a Ungariei in caus'a tuturoru relatiuniloru cestionate, ca la acea margine ne aflam?! Si déca n'ati facutu, cui imputati? Déca nu faceti neci acum, ce mai cartiti atata si toti portati cea mai mare vina, pentru care ve va blastama viitorulu periclitatu! Archireii nu potu lua iniciativa cá consiliari intimi, ci fiindu imbulditi, de tóte partile, le cauta cá romani se asculte glasulu turmeloru sale. M'ati intielesu?! — R.

Noi scimu si amu auditu, cate promisiuni ne faou maghiarii déca vomu merge la Pest'a; inse noi nu prea credemu aceloru promisiuni góle, oa-oi ne place a aplicá dicál'a aceloru promisiuni, „ca tieganulu nu da tare cu oiocanulu si cu barosulu in cuniu, ci numai 'lu netediesce, — pana-lu apuca bene in elesce, — apoi sciu cai da; chiaru asia ne esplicamu noi promisiunile maghiariloru!

Mai alalta eri — in diet'a din Sibiu ne adunara pre una cale mai drépta, si mai corespondiatória egalei indreptatiri, si dupa suspendarea acelei diete, indrasnira a ne chiamá la Clusiu pre bas'a legiloru, cari de a dreptulu taliá in legile dobandite in 1863—4, si pre noi neignorara, — inse nu i a fostu destulu atatu ci ne ohiamo si la Pest'a, ér' in sensulu legiloru din 1848, dupa art. II dietale! — Intre estea doua chiamari din urma nui asia mare diferentia, cá intre sanctionarea legiloru din 1863—4, si estea amendóua; prin ácestea dara, pareca chiaru insusi regimulu 'si contradice, si pareca arata nelegalitatea dietei din Sibiu; — asia dar' nui de a ne mirá asia tare, ca ungorii nu vréu se recunósca legile din diet'a din Sibiu, si prin urmare inarticularea natiunei romane — candu chiaru regimulu — facia cu ácestea alegeri — nu le considera, ci le calca etc. si de o suta de ori etc. dicemu, ca nu ne placu astfelu de contradiceri. —

Asta e vorb'a nóstra a tieraniloru. —

Ei ducane dar' la Pest'a, induplecene si pre noi la uniune, si chiar' si in casulu acat'a nu credu, ca atunci s'ar aflá vr'unu sufletu romanu, cá se nu trantésca conditiunile cele mai neaudite, pentru ascurarea natiunii nóstre si a patriei, — nu credu — dicu, pentruca atunci vomu fi unu trupu, pentruca atunci si D. Hosszu si consocii, — su de parere „conditionata“. Se ne ferésca Ddiu si de alt'a; ér' noi din tóte poterile pana la o picatura de sange ne vomu luptá, cá neci intr'o forma se nu cademu si atarnamu dela grati'a maghiarismulu; deci „Dóme alu poteriloru fi cu noi, ca pre altulu afara de tene ajutoriu intru naosasi nu avemu. Dóme alu poteriloru indurate spre noi“ — ca-ci asia „de fric'a vóstra nu ne vomu teme, neci ne vomu turburá; ca cu noi este Ddiu“ si apoi „si vomu fi sperandu spre densulu, si ne vomu mantui prin tr'insulu; ca cu noi este Ddiu.“ . . . Numai se ne luptamu in pace lupta franca si fara a ne osteni, dar' ou totii solidari. —

La noi in Rupea inca se adunara deputatii satelor si facura comitetulu centralu, dara cinstirii sasi impreuna cu judele regiu neci a visatu se iè si vre unu romanu in acestu comitetu; — 'lu voliu intrebá de voliu avénocire a merge la alegeri. — In urma chiamara totusi cá martoru si — bagu séma — cam din oficiu pre D. seer. on. P. B. romanu, — pre carele inca de aru poté l'aru arunca in fundulu Moldovei. — Nu vréu se dau vitarei, ca in acestu comitetu e si adv. M. Conradu vestitulu unionistu dela diet'a din Clusiu, si ea dintre tóte cuventele esite din gur'a membriloru comitetului, nu fura asia de necrutiatória cá ale judelui regiu, oarele dise, „ca noi aci nu avemu romani, fara numai vorbitori de romanu.“

Spunene Dle jude, ca ce va se dice acést'a facia cu legile Transilvaniei?! —

Incheiu cu aceea ca, presidiulu face intrebare la gub., ca Cohalmulu luase-va in totu cuprinsulu si intielesulu § 3 din art. II dietalu din 1848. — Resultatulu precum si ordinea alegeriloru si finea loru vi le voliu tramite mai tardioru; numai toti se avemu dinaintea ochiloru pre lat. Quidquid agis, prudenter age, etc. Dar' noi pre cine se candidamu? (Vi s'a diu de atatea ori, ca romani buni si apti. — R.)

I . . . P . . . scu.

Dela Diet'a din Pest'a.

Pentrucá se cunóscemu si intentiunile regimulu de adi, care le nutresce pentru complanarea causei Ungariei, inainte de tóte, ne face de lipsa a ne mai reintórce la cuventarea lui Bartal, care fiindu v. presiedinte la locotenintia regia a Ungariei „buna séma a esplicatu in cuventarea s'a, ce tienú mai 3 óre tóta intentiunea regimulu printre frasele cuventatii sale celei dealtmintrelea fórté natiunale, ne reintóroemu cu atatu mai vertosu, fiinduca Bartal a fostu uniculu oratoru, care si-a adusu amente si de romanii Ardélului. De-

spre obiectele comune ale imperiului și modalitatea de a se pertracta vorbesce Bartal în chipul următoriu:

Noi afara de negótiale esteriore recunoscute și pana acum, cá comune, afara de speșele pentru ministeriul de esterne, speșele statului curții, amu mai recunoscute cá obiecte comune și sarcin'a detoriei statului, ma mediulocitu și pertractarea comuna a creditului de statu pana la definitiv'a punere în ordine a relatiunilor finantieri, și prin tacere ne-amu inoitu și la intrunirea vamala. De aci se deduce comuniunea intereselor comerciale esteriore, contabilitatea ambelor parti ale imperiului pentru speșele de contributiune ce e a se escrie, comuniunea tuturor negótialor, cari au de scopu usurarea comunicatiunii internatiunale și uniformitatea de lipsa a ideelor fundamentale pentru legile comerului.

Despre negótiale comune finantiale dice, ca e de lipsa, cá și speșele imperiale recunoscute cá comune se se impartiésca după proportiune între tierile germano-slavice și Ungari'a. Despre castigarea (catimei) cotientelor respective din isvórele omogene, care înse după deosebitele stadiuri ale stării economiei populare sunt a se folosi în mesura și sub modalitate deosebita; despre redicarea contributiunii pe langa înaltirea posibilă a bunăstării natiunale se decida nedependentă aici diet'a Ungariei, ér' dincolo reprezentantii tierilor germano-slavice. Elu e neconditionat pentru o aliantia bilaterala, care se se închiaia între aceste două popóre fratine, totusi mai înainte de tóte aliantii a se fia paritetica și constitutiunala; apoi pentru o controla comuna a relatiunilor comune, ce resaru din acésta aliantia.

Control'a cu tóte acestea ar trebui se purcéda dintr'o paritate de statu din cele mai rigoróse, se ne realizese garantiile cele vechi și cele nóne ale constitutiunii unguresci și se de dietei nóstre atat'a influentia, pe cata numai se póte, fara a delatura rezolvarea negótialor imperiale, celor ce taia unele într'alte. Aceste trebuințe le affu eu cá într'unite, dice Bartal, déca Ungari'a și corpulu reprezentativu de dincolo prin deputatiuni regnicolare alese în aseméné numeru din ambale diete (senatru anguste) pentru fiacare sesiune, care deputatiuni se nu aiba instructiuni, ci se sté sub garanti'a pertractarii publice și se fia prevediute cu votisare nominala și votu decisivu, vor' se pasiéscă într'o legatura sistematica (dualismulu). Apoi modificarea atributiunilor acestei comisiuni intrunite se depinda numai dela diet'a Ungariei.

Despre croati dice, ca elu sociloru regatului, cu cari impreunau a intempinat fratesce pericolele misiunii europene, e gata a le concede positiunea lor istorica și institutiunile autonome.

Despre romani și Ardélú vorbesce asia:

„Eu potu fi gata a votá pentru Ardélú, care e unitu? legaluminte cu noi, institutiunile autonome conforme relatiunilor sale natiunale, cari iuse cu deosebire se respectese dorintiele cele ecuitabile ale romaniloru a celor'a, — cari inca totu se simtíescu vatemati de seculi întregi, înse liberarea au a o multiami mai exclusivu tierii mume, — precum nu da mai multu neci dreptula de statu austriacu provinciiloru corónei boemice și polonice, care, după omu seiu eu, au trecuturi istorice cu multu mai stralucite și sunt însestrate cu o cultura cu multu mai desvoltata. Privitoriu la Ungari'a în sensulu strinsu luata concede la natiunitati numai „libertate individuala și autonomia municipala bine întielésa, înse numai între marginele cele neaparátu de lipsa ale unitatii administratiunei, care dincolo de Lait'a se pastrésca cu atata strictetia cá cum nu ar mai fi fostu elemente neci polonice neci rutene, neci boemice, neci moravice, neci slovenice și ilirice, și personalitati demne de protectiune, cari simpatisésca cu acestia; precandú nóne unguiloru prin neiertatulu indiferentismu, însemnabile parti ale natiunei nóstre ici se prefacura în slovaci, ocolo disparura în natiunitatea romana??! (auditi si unu Bartal, catu de dreptu vorbesce aici!) Simtiulu de dreptate alu maghiarului nu se osteni a respectá seculi de aci cá drepturile municipale ale croatiloru, ocolo privilegiale sasiloru neînsemnati la numeru și totusi fú acusatú de tirani'a natiunitatiloru. În fine recunósce si elu, ca în timpii din urma au peatuitu, dar' neci pentru unu minutu nu se invoiesce la stírbarea legatúntii dreptului de

statu pana traiesce.“ Si atata continuitate de dreptu o tiene de neincungjurabilu de lipsa spre a deschide calea la cointielegere cu monarchulu și cu poporulu. —

În cele de **susu** vedemu dara, ca uniu-nea se priveșce de fapta complinita și legiuita, și prin urmare deputatii la diet'a din Pest'a, cum mai disem, sunt chiamati în puterea continuitatii de dreptu a legiloru din 1848 § 7. De alta parte din adres'a casei deputatiloru vedemu pre bine, catu de rigorosu se tienu fratii maghiari de legile din 1848, a caroru revisiune póte ca dor' în direptiunea lor favorítorie, dara în favorea celorlalte natiunitati nu ne apromite nece o multumire; și neci se ne plesnésca prin minte, ca dor' s'aru invoia la vreo alta revisiune, decatu póte numai facia cu drepturile regelui cuprinse în art. III.

Se luamu **aminte**, ca chiaru și candu ar primi maghiarii art. II de limba din diet'a dela Sibiu, ei aru folosi și explotá §-lu 17 numai în favorea suprematiei limbistice, ca aru mediuloci cá cuvintele: „pe calea ordinatiuniloru“, se le castige în favórea numai a limbii maghiare séu aru reactivá puterea ordinatiunii Kemeniane din 21 Dec. pentru limb'a maghiara, și în fine totu amu remané cu totiiacolo, unde se affa acum fratii nostri din Ungari'a cu limb'a, pentruca legea de limba maghiarii o priveșce cá lege fundamentală a sustării regatului Ungariei. Nu e scapare dar' decatu cu limb'a neutrala în regiune de susu. —

De aici ér' vedemu, ca singura coróna ne póte ajuta întru apararea drepturiloru nóstre!

Tabl'a magnatiloru cu tóte ca pana în 1848 asteptá de regula și primiea totu adres'a casei de diosu, au votatu cum seimu adresa deosebita și póte ca pe candu scriemu a cesteia ei voru fi și supus'o la desbatere după cum o va fi compusú comisiunea alésa de 30 insi. Asta apucatura a magnatiloru a inversiunatu pre celelalte partite incatu cont. Festetics, care facuse propunerea pentru adresa deosebita, ei pregatira o musica insultatória (Katzenmusik); și numai vighiarea politiana impedecá acesta resbunare. Într'aceia se scia, ca aristocrati'a înalta misca tóta peatra, cá se se faca invoierea, și nesuccedendu aplanarea cu cas'a deputatiloru, voru luá ei amana misiunea de a rezolvi tóte cestiunile de diferentia facia cu corón'a. Ce perspective ne deschide aristocrati'a 'nalta n'avemu lipsa de talentulu lui Oedipus cá se le nimerimu gacitur'a. —

Siedinti'a casei de diosu din 16 Febr. În continuare, la cele referate în Nr. tr., mai referamu ca Ghiczy fostulu presiedinte dietei din an. 1861, desfasiurá teori'a „quid juris“ și numai după aceea „quid consilii.“ Elu nu se multimesce cu celea ce le cuventara antevorbitorii, ci vrea continuitate întiepenita de dreptu, carea în cuventulu de trolu nu se affa cuprinsá. Imputa D. Bartal, pentruca a csitu pre de timpuriu înainte, cu obiectulu dreptului publicu și negótiale comune si spriginisce din resputeri adres'a intocma, dicundu, ca regele nu e bine informatu despre dorintiele poporului (!) care fara ministeriu și autonomi'a municipalorú nu se póte multiumi. — De natiunitati neci ca-si aduse amente. Oratorii ce mai urmara toti primira adres'a, ér' Vladu esi înainte cá federalistu, nu vre unificarea, ci numai uniu-nea Tranniei cum fú înainte de batali'a dela Mohács. Sta pentru autonomi'a municipalorú și incuviintiase proiectarea lui Bartal în negótiale comune. Desbaterea generala se fini, și în cea speciala se primira deodata 14 puncturi.

În Bud'a se chiamara toti ministrii la consiliu în caus'a responsului la adres'a croatiloru, oare se primi în 22.

Comentaria la adresa.

(Capetu.)

Maghiarii striga în contra centralisarei germane și vor' centralisare maghiara, nu le place supremati'a germana dar' supremati'a maghiara nu póte fi rea pentru maghiari. Cá o natiune libera de sine statatória vor' ei se tractese cu cealalta natiune libera și de sine statatória (ad. cu germanii s. c.) pastrandusi un'a alteia independinti'a. Facasi nemtii cu ceilalti parlamentu centralu, în care ei se duca chorulu după voia, de asta nu'si batu capulu ungruii, numai ei se fia independenti. Numai nu seiu, cum s'ar impacá nemtii cu boemii etc., cari ér' ceru parlamentulu lor, constitutiunea lor, ca-ci si ei au

corón'a lui Wenzel?! Dar' neci dincóse nu se vor' lasá croatii și romanii un'a cu capulu. Éca o lupta, o confusiune constitutiunala din care numai o constitutiune generala pe placulu tuturoru ne ar poté scóte, numai vedi bine, ca atunci nu amu poté avé Magyar ország deosebitu. — Ne afflamu curatu aocolu, unde amu statu în 1848. Alinea 4 și 5 ne spune apriatu, ea cei 17 ani au intreruptu numai mersulu, vietiei constitutiunale și acésta vine acuma numai de a se continua; ce s'a intemplatú în cei 17 ani aceea nu ia de locu în considerare adres'a, numai din darulu Dlui atatu totu recunósce, cumca legile acele multu laudate au inca si scaderi. O Dóme! și inca cate! ca-ci acei, oari le-au facutu, au fostu și ei ómeni cu pasiuni și slabitiuni cá toti ómenii, ér' nu diei, asia numai o fantasia cutesatóre unguresca și iar' poté intipui. Nu suntemu tocma pesimisti, dar' neci prea optimisti, noi dorimu din tóta anim'a cá impacarea se se faca spre multumirea tuturoru, nu voimu se strigamu cá „N. fr. Pr.“ adio cu impacarea! dar' neci nu mai suntemu dispusi de a crede fraselorú celoru frumóse și lingusiriloru din partea maghiariloru. Cuvintele frumóse neci în Romani'a nu mai au ascultare. Fapte! sunt Dloru, care se ceru astadi, fapte! care se dovedésca, déca gur'a nu a mintitu. — Si romanii ce facu facia cu pericolulu ce i amenintia? Éca ce dice Deák la inceputulu adresei: „Scimu, ca în viéti'a natiuniloru se dau epoche critice, cari sunt de o influentia definitivu decidatória nunumai pentru sórtea civilorú singuratici, ci pentru totu venitoriu natiuniloru și cate odata chiaru și pentru esistinti'a lorú și póte ca si noi stamu în momentulu de facia la pragulu unei asemenea epoche“!! — Noi credemu, ca nunumai ungruii, dar' și romanii cu deosebire stau înainte unei asemenea epoche. Ce este aoi de facutu, trebuie, pentruca unulu se póta trai, celalaltu se cada?! Ast'a nu o credu, ca locu este destulu în Ungari'a pentru amendoi, nu o credu, ca ci nu se mai póte intemplá. De securu, ca ungruii vor' dice: déca romanii vor' tramite si la Pest'a deputati, se întielege, ca singuru numai diu respectu catra Maiestate, oai au fostu întielesi si au colucratu la cele faote de densii. Da! Candu a sositu celu antaiu rescriptu din Novembre, carele a fostu oá unu trasnetu în seninu — poporulu a voitu se vorbesca, — dar' l'a împiedecatu. Sasii au convocatu universitatea a dóua óra, ungruii se aduna în tóte partile fara de a întrebá de Stán și de Branu, celelalte natiunitati au dietele lorú, numai romanii nu au potutu se se adune, cá se se consulte despre sórtea și venitoriu lorú!? Nu este acesta unu blastemu pre capulu nostru?! Adeveratu, ca deputatii romani au faoutu catu au potutu, dar' ce folosu! — Protestulu lorú nu a fostu protestulu unei natiuni, ci alu unei minoritati, care piere înainte maioritatii. — Acum alérga toti cá oile raticite în tóte partile, neavendu o cale presemnata, unu centru conducatoriu! Unu congressu, o cointielegere natiunala ne este de lipsa în timpulu acestu criticu. Poporulu se se adune și se vorbesca, — cea ce facu particularii din capulu lorú aceea elu nece odata nu póte fi silitu se o recunósca. Nece odata oá acum nu a fostu de nece o cointielegere perfecta! — Ér' ce se atinge de fratii maghiarii îi asecuramu, ca tóte incercarile lorú sirete se vor' nemici înainte vointiei unei natiuni. Ambitiunea romana nu e mai eftina, cá cea maghiara. Romanulu nu cere gratia — elu cere dreptate! Déca ei vor' pasi cá amici cu amici gatá a ne recunósce cererile drepte, vomu fi gatá a le dá mana de reimpacare cá odinióra la Esculeu, ér' pana atunci le strigamu cu renumitulu Felonulu:

„Tóte popórele sunt sorori și trebuie se se iubésca cá atari; nefericiti acei fara de lege, cari affa o gloria crudela în sangele fratiloru lorú, care este sangele lorú propriu.“

Vomu vedé! ce amendamente se vor' face din partea romaniloru la desbaterea proiectulu de adresa, ca-ci cuventulu *egala indreptatire* neci nu vine înainte intr'ensulu!

Proiectulu adresei, etc. (Urmare.)

XXXVIII. Decisiunile dietei Croatiei din anul 1861, cari Maiest. Ta Te-ai induratu a ni-le impartesi, credemu ca atunci ar' fi mai cu scopu a le pertractá, candu ne vomu poté consultá împreuna cu reprezentantii séu plenipotentiatii acestorú tieré tramesi spre impacatiu-